ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਗੋਏਲ

ਬਨਾਮ

ਰਾਜ ਯੂ. ਪੀ. & ਇੱਕ ਹੋਰ

(2022 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1999)

ਨਵੰਬਰ 17, 2022

[ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੁਰਾਰੀ ਅਤੇ ਬੇਲਾ ਐਮ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਨੇਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਐਕਟ, 1881 – ਧਾਰਾਵਾਂ 138, 141, 142 – ਕੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ – ਫੈਸਲਾ.ਜੇਕਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਕੰਪਨੀ ਖਿਲਾਫ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਾਅਵੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਤਾਂ ਆਮ ਫੌਜਦਾਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਨਾਹ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ – ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਾਲਪਨਿਕ ਧਾਰਣਾ ਦੁਆਰਾ ਪਰੋਕਸੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ ਫਰਮ ਵੱਲੋਂ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ – ਇਸ ਲਈ, ਜਦ ਤੱਕ ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ ਫਰਮ ਨੇ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਤੇ (2) ਵਿੱਚ ਉੱਲੇਖਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਪਰੋਕਸੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ:

ਨੇਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਐਕਟ, 1881 – ਧਾਰਾਵਾਂ 138, 141, 142 – ਕੀ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਖਿਲਾਫ ਅਗਾਊ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ – ਫੈਸਲਾ: ਇਹ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਵੱਲੋਂ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਰੋਕਸੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ – ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ – ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ [ਰਿਸਪੌਂਡੈਂਟ ਨੰਬਰ 2], ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਦਾਅਵੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ

ਫੈਸਲਾ: 1. ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਰ.ਓ.ਐਲ. ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ

ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਇਹ ਵੀ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੰਬਰ 2, ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਖੜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਕੰਪਨੀ ਖਿਲਾਫ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਾਅਵੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਆਮ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜੁਰਿਸਪ੍ਰੂਡੈਂਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ, ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿਕਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਕਲਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ ਫਰਮ ਵੱਲੋਂ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੂਰਵ-ਧਾਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਜਦ ਤੱਕ ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ ਫਰਮ ਨੇ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਤੇ (2) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਕਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। [ਪੈਰਾ 18 & 19]

2. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਰਕ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 142 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਲੈਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਹਾਲਾਤ ਜਾਂ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 142 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਸਕਣ। [ਪੈਰਾ 23]

3. ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ, ਜਿਥੇ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ ਮਿੱਤਲ & ਓਰਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਵੱਲੋਂ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਵਿਕਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤਦ ਉਪਜਦੀ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਵੀ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਕੇ.ਪੀ.ਜੀ. ਨਾਇਰ ਬਨਾਮ ਜਿੰਦਲ ਮੈਂਥੋਲ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟੇਡ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਾਏ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਨੇਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਕੇਸ ਸੀ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕੇਸ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਚਾਲਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 141 ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। [ਪੈਰਾ 28 ਅਤੇ 29]

ਅਨੇਕਤਾ ਹਾਡਾ ਬਨਾਮ ਗੌਡਫਾਦਰ ਟ੍ਰਾਵੇਲਸ ਐਂਡ ਟੂਰਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟੇਡ (2012) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 661 : (2012) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 503; ਐਸ.ਐਮ.ਐਸ. ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਨੀਤਾ ਭੱਲਾ ਐਂਡ ਅਨਾਦਰ (2005) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 89 : [2005] 3 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 371; ਸਟੇਟ ਆਫ ਹਰਿਆਣਾ ਬਨਾਮ ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ ਮਿੱਤਲ ਐਂਡ ਓਰਸ. (1998) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 343 : [1998] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 104 - ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਐਨ.ਹਰਿਕਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਬਨਾਮ ਜੇ ਥਾਮਸ (2018) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 663 : [2017] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 324; ਬਿਲਕਿਸ਼ਚੰਦ ਗਿਆਂਚੰਦ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਮੈਸਰਜ਼ ਚਿਨਾਵਸਵਾਮੀ (1999) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 693 : 1999 (10) ਜੇ.ਟੀ. 236; ਰਜਨੀਸ਼ ਅਗਰਵਾਲ ਬਨਾਮ ਅਮਿਤ ਜੇ. ਭੱਲਾ (2001) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 631 : [2001] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 54; ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਬਨਾਮ ਬੀ.ਸ਼ਿਵਮੂਰਤੀ ਐਂਡ ਅਨਾਦਰ (2019) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 797 : [2019] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 981; ਕੇ.ਕੇ. ਆਹੂਜਾ ਬਨਾਮ ਵੀ.ਕੇ. ਵੋਰਾ ਐਂਡ ਅਨਰ. (2010) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 48 : [2009] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1144; ਕੇ.ਪੀ.ਜੀ ਨਾਇਰ ਬਨਾਮ ਜਿੰਦਲ ਮੈਂਥੋਲ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟੇਡ (2001) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 218 : 2000 (1) ਸੁਪਲ. ਜੇ.ਟੀ. 519. - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ

[2012] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 503 ਪੈਰਾ 8 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

[2005] 3 ਸਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 371 ਪੈਰਾ 8 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

[2017] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 324 ਨੇ ਪੈਰਾ 10.3 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ

[2001] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 54 ਨੇ ਪੈਰਾ 10.3 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ

[2019] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 991 ਪੈਰਾ 11.2 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[2009] 9 ਐਸਸੀਆਰ 1144 ਪੈਰਾ 16 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

[1998] 3 ਐਸਸੀਆਰ 104 ਪੈਰਾ 28 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ: ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1999 ਆਫ 2022.

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਫ ਜੁਡੀਕੇਚਰ ਐਟ ਅੱਲਾਹਾਬਾਦ ਵਿੱਚ 19.11.2019 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਮਿਸਲੇਨੀਅਸ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 24632 ਆਫ 2013 ਵਿੱਚ।

ਨਾਲ

ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2000, 2001, 2002 ਅਤੇ 2003 ਆਫ 2022.

ਅਨੁਭਵ ਕੁਮਾਰ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਸ੍ਵਰੂਪ, ਮਿਸ ਮਨੋਜ ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਵਿਸ਼ਵ ਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਰਾਹੁਲ ਵਰਮਾ, ਆਦੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਗਿੱਲ, ਮੋਹਦ. ਆਲਿਮ ਖਾਨ, ਵਿਕਾਸ ਗੋਥਵਾਲ, ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਮੁਰਾਰੀ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ।

ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

2. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ 19.11.2019 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੰਤਿਮ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਇਥੇ "ਹਾਈ ਕੋਰਟ" ਕਹਿਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ) ਜੋ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਚਾਰ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਮਿਸਲੇਨੀਅਸ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਜ਼ੱਫਰਨਗਰ ਦੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਚੀਫ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ-II ਦੁਆਰਾ 18.03.2013 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੱਦੇ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ 02.12.2013 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਜੱਜ, ਮੁਜ਼ੱਫਰਨਗਰ (ਇਥੇ "ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਕੋਰਟ" ਕਹਿਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ) ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ 18.03.2013 ਦੇ ਸੱਦੇ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

3. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਹੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਖੇਪਤਾ ਦੇ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਪੈਸ਼ਲ ਲੀਵ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਕ੍ਰਿ.) ਨੰਬਰ 1697 ਆਫ 2020 ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਗਵਾਈ ਕੇਸ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਦਰਜ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੇਸਾਂ ਲਈ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਤੱਥਾਤਮਕ ਪਿਛੋਕੜ:

4. ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਐਮ/ਐਸ ਪਵਨ ਹਾਰਡਵੇਅਰ ਸਟੋਰ' ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸਟਾਈਲ ਹੇਠ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਤੇ ਸਪੇਅਰ ਪਾਰਟਸ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਰਵੀ ਆਰਗੈਨਿਕਸ ਲਿਮਿਟੇਡ ਦਾ ਇੱਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟੇਡ ਕੰਪਨੀ ਹੈ, ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕੈਮੀਕਲਾਂ ਦੀ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸੀ ਅਤੇ ਰਵੀ ਆਰਗੈਨਿਕਸ ਲਿਮਿਟੇਡ ਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਚਾਲੂ ਖਾਤਾ ਸੀ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 'ਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਆਪਣੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਯੂਨੀਅਨ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਮੁਜ਼ੱਫਰਨਗਰ, ਵਿੱਚ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਤਾ ਪੇਈ ਚੈੱਕ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਬੈਂਕ ਅੱਗੇ ਚੈੱਕ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਇਹ 24.12.2012 ਨੂੰ ਅਣਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ 01.01.2013 ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰਡ ਪੋਸਟ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੋਟਿਸ ਭੇਜੀ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪਹੁੰਚਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

5. ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜਦੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਆਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਖਿਲਾਫ ਧਾਰਾ 138 ਨੇਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ, 1881 (ਇਸ ਨੂੰ 'ਐਨ.ਆਈ

ਐਕਟ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਚਾਰ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਮੁਜ਼ੱਫਰਨਗਰ, ਦਾ ਖਾਤਾ ਪੇਈ ਚੈੱਕ ਨੰਬਰ 802276, ਜੋ ਕਿ 20.11.2012 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲਾ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਵੱਲੋਂ ਬਕਾਇਆ ਬਿਲਾਂ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਣਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਚੈੱਕ ਦੀ ਰਕਮ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ।

6. ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ ਉਕਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਸੰਜ੍ਞਾਨ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਧਾਰਾ 200 ਅਧੀਨ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ (ਇਸ ਨੂੰ 'ਕ੍ਰ.ਪ੍ਰ.ਸੀ.' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਤਹਿਤ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 07.02.2013 ਨੂੰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਇੱਕ ਹਲਫਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 200 ਕ੍ਰ.ਪ੍ਰ.ਸੀ. ਅਧੀਨ ਬਿਆਨ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੇ 18.03.2013 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 162 ਆਫ 2013 ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

7. 18.03.2013 ਦੀ ਤਲਬੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਨੇ ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਨੰਬਰ 212 ਆਫ 2013 ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ। 02.12.2013 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮ ਰਾਹੀਂ, ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੈੱਕ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਵਪਾਰਕ ਲੈਣ-ਦੇਣਾਂ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਕਾਇਆ ਭੁਗਤਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

8. . ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਨੇ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਦੇ ਖਾਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਮਿਸਲੇਨੀਅਸ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 24632 ਦੇ 2013 ਦੁਆਰਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ 18.03.2013 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੱਦੇ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ 02.12.2012 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਿਤੀ 19.11.2019 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ 18.3.2013 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੱਦੇ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੇਸ **ਅਨੇਸੀਤਾ ਹਾਡਾ ਬਨਾਮ ਗੌਡਫਾਦਰ ਟ੍ਰਾਵੇਲਜ਼ & ਟੂਰਜ਼ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਐਸ.ਐਮ.ਐਸ. ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਨੀਤਾ ਭੱਲਾ & ਇੱਕ ਹੋਰ** ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ।

8.1 **ਦੋਸ਼ੀ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ:**

"ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ, ਡੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਚੈੱਕ ਪਾਵਨਾ ਹਾਰਡਵੇਅਰ ਸਟੋਰ, ਸੰਦੀਪ ਟਾਕੀਜ਼, ਕੋਰਟ ਰੋਡ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਸਿਵਿਲ ਲਾਈਨਜ਼, ਮੁਜ਼ੱਫਰ ਨਗਰ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਦੇਵੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗਰਗ- ਯਾਚੀਕਾਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦੇਵੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗਰਗ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਰਵੀ ਆਰਗੈਨਿਕਸ ਲਿਮਿਟੇਡ, ਨਈ ਮੰਡੀ, ਮੁਜ਼ੱਫਰ ਨਗਰ, ਜੋ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ

ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਅਧਿਨਿਯਮ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਦਾਅਵਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਸਮੇਤ 18.3.2013 ਨੂੰ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਚੀਫ ਜੂਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ, ਕੋਰਟ ਨੰਬਰ 2, ਮੁਜ਼ੱਫਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 162 ਦੇ 2013, ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਗੋਇਲ ਬਨਾਮ ਦੇਵੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗਰਗ, ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 138 ਐਨ.ਆਈ. ਐਕਟ, ਪੀ.ਐਸ. ਸਿਵਿਲ ਲਾਈਨਜ਼,ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੁਜ਼ੱਫਰ ਨਗਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ 2.2.2013 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਕੋਰਟ ਨੰਬਰ 7, ਮੁਜ਼ੱਫਰਮਨਗਰ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਨੰਬਰ 212 ਦੇ 2013, ਦੇਵੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗਰਗ ਬਨਾਮ ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਗੋਲੇ, ਕੋਰਟ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਦੁਰੁਪਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ।"

9. ਅਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਨੁਭਵ ਕੁਮਾਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਜਵਾਬਦੇਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ।

10. ਸ੍ਰੀ ਅਨੁਭਵ ਕੁਮਾਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਬਕਾਇਆ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਚੈੱਕ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ ਨੇਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਮਨ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਮਨ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ।

10.1 ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਰਾਹਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਨਾਮ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਰਵੀ ਆਰਗੈਨਿਕਸ ਲਿਮਿਟਡ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈ ਅਤੇ ਟਾਈਪੋਗ੍ਰਾਫੀਕਲ ਗਲਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਵਜੋਂ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਦੀ ਵਿਵੇਚਨਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

10.2 ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਹਰ ਇੱਕ ਤੱਤ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਥ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਸੋਧ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ।

10.3 ਇਸ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਐਨ.ਹਰੀਹਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਬਨਾਮ ਜੇ. ਥਾਮਸ, ਬਿਲਾਕਚੰਦ ਗਿਆਂਚੰਦ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਏ. ਚਿੰਨਾਸਵਾਮੀ, ਅਤੇ ਰਜਨੀਸ਼ ਅਗਰਵਾਲ ਬਨਾਮ ਅਮਿਤ ਜੇ. ਭੱਲਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।

11. ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਆ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੱਦਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਗਲਤ

ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

11.1 ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਚੈੱਕ ਦੇ ਅਣਸਮਰਥਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕੰਡਕਟ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਤੇ ਚਾਰਜ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਦੀ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਾਅਵੇ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

11.2 ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਲੇਂਜਾ ਹਾਦਾ (ਸੁਪਰਾ), ਐਸ.ਐਮ.ਐਸ ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ (ਸੁਪਰਾ), ਅਤੇ ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਬਨਾਮ ਬੀ. ਸ਼ਿਵਮੂਰਤੀ & ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

12. ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦੋ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਹਨ :-

ਕੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਬਿਨਾਂ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ।

ਕੀ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਖਿਲਾਫ ਅਗਾਉਂਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕੰਡਕਟ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਤੇ ਚਾਰਜ ਵਿੱਚ ਸੀ।

13. ਦਲੀਲ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਚੈੱਕ ਦੇ ਅਣਸਮਰਥਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਉੱਤੇ ਆਪਰਾਧਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138। ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :-

138. ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਅਪਰਯਾਪਤਾ, ਆਦਿ ਕਾਰਨ ਚੈੱਕ ਦਾ ਅਣਸਮਰਥਨ।

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਬੈਂਕਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਖਾਤੇ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਖਾਤੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕਰਜ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਕੋਈ ਰਕਮ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਚੈੱਕ, ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀ ਰਕਮ ਉਸ ਚੈੱਕ

ਨੂੰ ਇੱਜਤ ਦੇਣ ਲਈ ਅਪਰਯਾਪਤ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਖਾਤੇ ਤੋਂ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਤੋਂ ਇਹ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਬੈਂਕ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ, ਦੋ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੁਰਮਾਨਾ ਜੋ ਚੈੱਕ ਦੀ ਰਕਮ ਦੇ ਦੁੱਗਣੇ ਤੱਕ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੁਝ ਵੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ—

(ਅ) ਚੈੱਕ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਵੇ, ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

(ਬ) ਚੈੱਕ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਚੈੱਕ ਦਾ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਕ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਬੈਂਕ ਵਲੋਂ ਚੈੱਕ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਣ 'ਤੇ [ਤੀਹ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ] ਲਿਖਤੀ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਕੇ ਕਹੀ ਗਈ ਰਕਮ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

(ਸੀ) ਅਜਿਹੇ ਚੈੱਕ ਦਾ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ ਉਕਤ ਨੋਟਿਸ ਮਿਲਣ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਚੈੱਕ ਦੇ ਧਾਰਕ ਨੂੰ ਉਕਤ ਰਕਮ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਆਖਿਆ— ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, "ਕਰਜ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੇਣਦਾਰੀ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਜ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੇਣਦਾਰੀ ਹੈ।

14. ਐਨ.ਆਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵਪਾਰ ਦੀ ਚਾਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ ਜੋ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਵਰਗੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਹੁਦਿਆਂ ਵਲ ਵੀ ਵਧਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਨ.ਆਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

141. ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧ। —

(1) ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕੋਈ ਕੰਪਨੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਚਾਲਕੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਇਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦੇਵੇ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਉਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਾਂ ਕਿ

ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਾਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤੀ ਸੀ:

ਹੋਰ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲਕੀ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿੱਤੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਅਧੀਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਕੋਈ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਮੈਨੇਜਰ, ਸਕੱਤਰ ਜਾਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜਾਂ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕਾਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਮੈਨੇਜਰ; ਸਕੱਤਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੀ ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ:

ਵਿਆਖਿਆ. — ਇਸ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ—

(ਅ) "ਕੰਪਨੀ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰੀਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਮ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਹੋਰ ਸੰਘ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ; ਅਤੇ

(ਬ) "ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ", ਇੱਕ ਫਰਮ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਦਾ ਮਤਲਬ ਫਰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਝੇਦਾਰ ਹੈ।

15. ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 141 ਦੀ ਸਿਰਫ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਦੋ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਕੈਦ ਜਾਂ ਚੈੱਕ ਦੀ ਰਕਮ ਦੇ ਦੁੱਗਣੇ ਤੱਕ ਜੁਰਮਾਨਾ ਜਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਕਰਜ਼ ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਚੈੱਕ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਚੈੱਕ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਧਾਰਾ 141 ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਹਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਚਾਲਕੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ।

16. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਦੋ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕੇ.ਕੇ. ਅਹੂਜਾ ਬਨਾਮ ਵੀ.ਕੇ. ਵੋਰਾ ਅਤੇ ਅਨਜ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ -

'16. ਧਾਰਾ 141 ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਜਦੋਂ ਕੰਪਨੀਜ਼ ਐਕਟ, 1956 ਅਧੀਨ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਚੈੱਕ ਰੱਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਅਕਤੀ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:

ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਚਾਲਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ;

ਕੋਈ ਵੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਮੈਨੇਜਰ, ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਜਾਂ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ, ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਤੇ

ਕੋਈ ਵੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਮੈਨੇਜਰ, ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਜਾਂ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਿਸ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕਾਰਨ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

ਜਦਕਿ ਪਹਿਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਧਾਰਾ 141 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ (ii) ਅਤੇ (iii) ਵਿੱਚ ਉਲਿਖਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਐਕਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਚਾਲਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਚਾਲਕ ਹੈ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਿਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਚਾਲਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀ; ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਚਾਲਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਤਦ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਉਸਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜਾਂ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵਚਨਬੱਧ ਲਾਪਰਵਾਹੀ

17. ਕੰਪਨੀ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 138 ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਧਾਰਾ 141 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਵਿਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੌਜਦਾਰੀ ਸਟੈਚਿਊਟਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਰੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਫੌਜਦਾਰੀ ਸਟੈਚਿਊਟਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹੋਰਾਂ ਉੱਤੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਕਾਰੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੈਅ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਸਖਤ ਲਫ਼ਜ਼ੀ ਪਾਲਣਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਜਾਂ ਸੰਕੇਤਿਤ ਪਾਲਣਾ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 141 ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝੌਤਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇ. ਸ੍ਰੀਕਾਂਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਨਾਰਥ ਈਸਟ ਸਿਕਿਊਰਿਟੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ - 2007 (12) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 788 ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਵਿੱਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ, ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਵਿਕਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

18. ਧਾਰਾ 141 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਮੈਨੇਜਰ, ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਭਾਵੇਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜੇਕਰ ਅਪਰਾਧ ਉਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜਾਂ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਖੇਡਣ - ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਜਾਂ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 141 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਅਧੀਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਅਤੇ ਮਿਲੀਭੁਗਤ, ਜਾਂ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।"

17. ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਫਿਰ ਤੋਂ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਐਸ.ਐਮ.ਐਸ ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ:

"10. ....ਜੋ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਫੌਜਦਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸਿਰਫ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਉਹੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਾਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਓਹਦਾ ਜਾਂ ਦਫ਼ਤਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ। ਉਲਟਾ, ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਓਹਦਾ ਜਾਂ ਦਫ਼ਤਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਓਹਦੇ ਜਾਂ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਸਿਰਫ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਾਂ ਮੈਨੇਜਰ ਜਾਂ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਹੋਣਾ ਹੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ

18. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਲਗਭਗ ਸਰਵਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਨਿਆਇਕ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਾਅਵੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਦਾਅਵਾ ਵਿਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਖੁਦ ਕੰਪਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਿਚਲਨ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਦਾਅਵਾ ਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਾਮਲਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਉਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਾਅਵੇ ਹਨ ਜੋ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਪਾਵਨ ਕੁਮਾਰ ਗੋਇਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਯੂ. ਪੀ. & ਦੂਜਾ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਧਾਰਾ 141 ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਗੈਰ-ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵੀ ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਵੀ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚਲ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਕੀ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਏਗਾ। (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

18. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵੱਲ ਆਉਂਦਿਆਂ, ਐਨੈਕਸਚਰ ਪੀ-1 ਵਜੋਂ ਦਾਇਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੋ ਤੱਥ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ-

(i) ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ-ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

"ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗਰਗ, ਪੁੱਤਰ ਲਾਲਾ ਜਗਦੀਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਗਰਗ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਰਵੀ ਆਰਗੈਨਿਕਸ ਲਿਮਿਟੇਡ, 19-ਏ, ਨਿਊ ਮੰਡੀ, ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ-ਨਿਊ ਮੰਡੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੁਜ਼ੱਫਰਨਗਰ।"

ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ-ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੂੰ ਰਵੀ ਆਰਗੈਨਿਕਸ ਲਿਮਿਟੇਡ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

(ii) ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2, ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਚਾਲਕੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ।

19. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਖੜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਕੰਪਨੀ ਖਿਲਾਫ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਾਅਵੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਤਾਂ ਆਮ ਫੌਜਦਾਰੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਨਾਹ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ, ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਾਲਪਨਿਕ ਧਾਰਣਾ ਦੁਆਰਾ ਪਰੋਕਸੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ ਫਰਮ ਵੱਲੋਂ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਲੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਦ ਤੱਕ ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ ਫਰਮ ਨੇ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਬ-ਸੈਕਸ਼ਨ (1) ਅਤੇ (2) ਵਿੱਚ ਉੱਲੇਖਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਪਰੋਕਸੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।

20. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਬਨਾਮ. ਬੀ. ਸ਼ਿਵਮੂਰਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ (ਸੁਪਰਾ), ਉਹ ਤੱਥ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਟੀਕ ਹੈ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾ, ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿੱਥੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੇ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਕੀ ਕੰਪਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ:-

"11. ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚੈੱਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਲਕਸ਼ਮੀ ਲਈ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਸੀਮਿੰਟ ਅਤੇ ਸਿਰਾਮਿਕਸ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ, ਇਸਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਵਜੋਂ. ਇੱਕ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਮੰਗ ਸਿਰਫ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਸਿਰਫ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ.

12. ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਕਰ ਵਿਅਕਤੀ ਧਾਰਾ 138 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਹੈ, 4 (2018) 13 ਐਸ.ਸੀ 663 ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਜੁਰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕੰਪਨੀ, ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਪਰਾਧ ਹੈ ਅਤੇ ਅਤੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ।

13. ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਦੋਸ਼ੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਸਾਂਭਣਯੋਗ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਚੈੱਕ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਤਰਫੋਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਮੰਗ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਕੰਪਨੀ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ 138, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਹੁਣ ਮੁਲਜ਼ਮ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

21. ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਹੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਨੀਤਾ ਹਾਡਾ ਬਨਾਮ ਗੌਡਫਾਦਰ ਟ੍ਰਾਵੇਲਸ ਅਤੇ ਟੂਰਸ (ਪੀ) ਲਿਮਿਟੇਡ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਅਭਿਯੋਗ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾ ਲਾਉਣਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ:-

"58. ਸਖਤ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰਿਆ ਮੱਤ ਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਇਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਜੋ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਵਿਕਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੇ ਸ਼ਬਦ "ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੰਪਨੀ" ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਅਭਿਯੋਗ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਹੋਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਵਿਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਹੋਣ। ਇਕ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਠਾ ਵਿੱਚ ਇਕ ਖੋਖਲਾਪਣ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਠਾ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

59. ਸਾਡੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਟੱਲ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਅਭਿਯੋਗ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਵਿਕਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਇਸ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।"

22. ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੀ ਏ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜਵਾਬ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਨਆਈ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨਾਹੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਧੂ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਰੋਕਿਆ। ਇਸ ਮੋੜ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਐੱਨ. ਹਰੀਹਰਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਬਨਾਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜੇ. ਥਾਮਸ (ਸੁਪਰਾ) :-

"26. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਅਭਿਯੋਗ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 138 ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਭਿਯੋਗ ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਚੈੱਕ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨਕਰਤਾ

ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਤੱਥ ਆਰੋਪ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਹਰ ਇੱਕ ਤੱਤ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਤੱਤ ਹਨ: (1) ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬੈਂਕਰ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇੱਕ ਖਾਤੇ 'ਤੇ ਚੈੱਕ ਖਿੱਚਿਆ; (2) ਅਜਿਹਾ ਚੈੱਕ ਜਦੋਂ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; (3) ਅਜਿਹਾ ਚੈੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਵੇ, ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; (4) ਚੈੱਕ ਦੇ ਡਰਾਅਰ ਤੋਂ ਚੈੱਕ ਦੇ ਤਹਿਤ ਭੁਗਤਾਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਰਕਮ ਦੀ ਮੰਗ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ; ਅਤੇ (5) ਅਜਿਹੀ ਭੁਗਤਾਨ ਦੀ ਨੋਟਿਸ ਚੈੱਕ ਵਜੋਂ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਬੈਂਕ ਵਲੋਂ ਭੁਗਤਾਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 30 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਧਾਰਾ 138 ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇੱਕ ਤੱਤ ਅਜਿਹੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਤੱਤ ਦੇ ਅਸਤਿਤਵ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤੱਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਮੰਗ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ, ਚੈੱਕ ਦੇ ਡਰਾਅਰ ਨੇ ਮੰਗ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਅਵਧੀ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇੱਕ ਤੱਥ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਕੇਵਲ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਬੋਝ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਚੈੱਕ ਦੇ ਡਰਾਅਰ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

27. ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਇੱਕ ਚੈੱਕ ਖਿੱਚਿਆ। ਚੈੱਕ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ (ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ) ਨੂੰ ਜਾਣੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਵਿਵਾਦਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਚੈੱਕ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ, ਉਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦਤ ਨਾ ਕਰੇ। ਚੈੱਕ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹੋਰ ਤੱਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਚੈੱਕ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੇ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਸੋਚੇ ਗਏ ਹਰ ਇੱਕ ਕਦਮ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਸਰਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਭਿਯੋਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਸੋਚੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇੱਕ ਕਦਮ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਸਰਣ ਨਾ ਕਰਨਾ "ਅਭਿਯੋਗ ਲਈ ਕਾਰਣ ਦਾ ਕਾਰਣ" ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪਰ ਅਪਰਾਧੀ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਹਰ ਇੱਕ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਥਾਂਗਤ ਦੋਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਚੈੱਕ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਰੇ ਤੱਥਾਤਮਕ ਦੋਸ਼ ਇੱਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰਤਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕੋਈ ਅਭਿਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਵੇ। ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਧਾਰਾ 142 ਅਧੀਨ ਐਲਾਨਿਆ ਕਿ ਸੰਜਾਮ ਲੈਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 142 ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਆਗੇ ਝੁਕਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 142 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਜ਼ਿੱਦੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 142 ਨਾ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਜਾਮ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

28. ਕੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਕੋਲ ਦੱਖਣ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਨਿਯਮ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪਰਯਾਪਤ ਕਾਰਨ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਤਾਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਤੁਰੰਤ ਅਪੀਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਰਜ਼ੀ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 319 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਜਰੀਆ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੱਖਣ ਖਿਲਾਫ ਅਧਿਨਿਯਮ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਭਿਯੋਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

23. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਵਲੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਾਏ ਗਏ ਤਰਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 142 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸੰਜਾਮ ਲੈਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਹਾਲਾਤ ਜਾਂ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 142 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਨਾ ਲੈਣ ਲਈ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰ ਸਕਣ।

24. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਵਲੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਅਨੇਤਾ ਹਾਦਾ ਬਨਾਮ ਗੌਡਫਾਦਰ ਟ੍ਰਾਵੇਲਜ਼ & ਟੂਰਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਿਟੇਡ (ਸੁਪਰਾ) 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਭਰੋਸਾ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਰੇਸ਼ੋ ਡਿਸਾਈਡੈਂਡੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਵਲੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਾਏ ਗਏ ਤਰਕ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੱਲਦੀ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ 59 ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ:

"59. ਸਾਡੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਅਭਿਯੋਗ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਵਿਕਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ 'ਤੇ ਹੀ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਆਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੀ.ਐਕਸ. ਪਾਰੇਖ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸ਼ਿਓਰਤਨ ਅਗਰਵਾਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਣ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੀਲ ਹਾਡਾ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਪੈਰਾ 51 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਡਿਸਟਿਲਰੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੱਥਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਉੱਪਰ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

25. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਵਾਬਦੇਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ.2 ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਚਾਲਕ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਚਾਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

"ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਤੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ:-

1. ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਫਰਮ ਹੈ ਜੋ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

2. ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੀ ਫਰਮ ਐਮ/ਐਸ. ਰਵੀ ਆਰਗੈਨਿਕਸ ਲਿਮਿਟਿਡ ਇੱਕ ਕੈਮੀਕਲ ਫੈਕਟਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਫਰਮ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਮਾਨ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਫਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਵਪਾਰਕ ਸੰਬੰਧ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ:

3. ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ ਯੂਨੀਅਨ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਮਾਤੁੰਗਾ ਦਾ ਖਾਤਾ ਪੇਈ ਚੈੱਕ ਨੰਬਰ 000776 ਬਿਅਰਰ ਦੇ 2,00,000/- (ਦਸ ਲੱਖ ਰੁਪਏ) 20.11.2012 ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਕਾਇਆ ਬਿੱਲ ਖਿਲਾਫ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਗਨਲ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਨਕਦੀਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ।

4. ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਈ ਵਾਰੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ 15.12.2012 ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਉਕਤ ਚੈੱਕ ਨੂੰ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਨਕਦੀਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ, ਇਹ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ।

5. 21.12.2012 ਨੂੰ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੈਂਕ ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਪਟਿਆਲਾ, ਕੋਰਟ ਰੋਡ, ਮੁਜ਼ੱਫਰਨਗਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਖਾਤਾ ਨੰਬਰ 55025750904 ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਚੈੱਕ ਨੂੰ ਨਕਦੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। 24.12.2012 ਨੂੰ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਚੈੱਕ ਦੀ ਰਕਮ 22.12.2012 ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਦੇ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਕਤ ਚੈੱਕ ਨੂੰ ਅਸਮਰਥਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

6. ਚੈੱਕ ਨੂੰ ਅਸਮਰਥਿਤ ਕਰਨ ਉੱਤੇ (ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਰਿਮਾਰਕਸ ਨਾਲ), ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦਿੱਤੇ ਪਤੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਰਜਿਸਟਰਡ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੂੰ 01.01.2013 ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਪਰ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

7. ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਉਪਰੋਕਤ ਚੈੱਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਪੈਸੇ ਹਥਿਆ ਸਕੇ ਜੋ ਕਿ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰਥਿਤ ਹੋ ਗਿਆ; ਇਸ ਲਈ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਨੇਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਐਨ.ਆਈ ਐਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਅਧੀਨ ਉਪਰੋਕਤ ਚੈੱਕ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾ ਦੁੱਗਣਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹੋ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਤੁਹਾਡਾ ਆਭਾਰੀ ਰਹੇਗਾ।

26. ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਿਸ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਇੰਚਾਰਜ ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ, ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਵਾਲ ਸਨ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ:-

“(a) ਕੀ ਨੈਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ, 1881, ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਦੋਸ਼ ਕਿਹਾ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੈਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ, ਜਾਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਆਚਰਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ।

(b) ਕੀ ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ, ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੁਰਮ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

(c) ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਸ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ; ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਚੈੱਕ ਦੇ ਹਸਤਾਖਰਕਰਤਾ ਅਤੇ ਜਾਂ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਜਾਂ ਜੌਇੰਟ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨਾਲ ਅਗੇ ਵਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਚਾਰਜ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਗੇ।

27. ਇੱਕ ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਬੈਂਚ ਨੇ ਐਸ.ਐਮ.ਐਸ. ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਨੀਤਾ ਭੱਲਾ (ਸੁਪਰਾ) ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ "ਜੋ, ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਪਨੀ, ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ, ਆਦਿ।" ਵਰਤੇ ਗਏ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ:

"ਜਦੋਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 138 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਹਨ “ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ”। ਇਹ ਆਮ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

“ਜੋ, ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਪਨੀ, ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ ਆਦਿ।”

ਜਰੂਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣ। ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕੇਵਲ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ, ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ

ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜੋ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਧੀਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਓਹਦਾ ਜਾਂ ਦਫ਼ਤਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ। ਉਲਟਾ, ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਓਹਦਾ ਜਾਂ ਦਫ਼ਤਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਜੇ ਉਹ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਮੁੱਖ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਓਹਦੇ ਜਾਂ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ। ਜੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਾਂ ਮੈਨੇਜਰ ਜਾਂ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਹੋਣਾ ਹੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਸੈਕਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ "ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ" ਸੈਕਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੁੰਦਾ "ਹਰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਮੈਨੇਜਰ ਜਾਂ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ" ਆਦਿ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਪਰਾਧਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਪਰਿਣਾਮ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਕੇਵਲ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ।

11. ਧਾਰਾ 141 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਨਾਲ ਸੰਦਰਭ ਉਪਰੋਕਤ ਤਰਕ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਮੈਨੇਜਰ, ਸੈਕਟਰੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਾ ਤਦ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਫਤਰਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਕ ਵੱਲੋਂ ਸਹਿਮਤੀ ਜਾਂ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਜਾਂ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕਾਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ, ਮੈਨੇਜਰਾਂ, ਸੈਕਟਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਬਤ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

12.ਨਤੀਜਾ ਅਟੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ, ਕਾਰਜ ਜਾਂ ਚੁੱਕਾਰ ਕਾਰਨ ਉੱਤੇ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦਫਤਰ ਜਾਂ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਥ ਦਿਖਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

28. ਤਿੰਨ-ਜੱਜ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜੋ ਕਿ ਸਟੇਟ ਆਫ ਹਰਿਆਣਾ ਬਨਾਮ ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ ਮਿੱਤਲ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੀ। **ਲਾਲ ਮਿੱਤਲ ਅਤੇ ਹੋਰ**, ਜਿਥੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਨਿਯਮ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਵਿਕਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤਦ ਉਪਜਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵੀ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਨੋਂ ਬੰਦੋਬਸਤ ਪੂਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਲਟ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

29. **ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇ.ਪੀ.ਜੀ. ਨਾਇਰ ਬਨਾਮ ਜਿੰਦਲ ਮੇਂਥਾ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟੇਡ** ਦੀ

ਰਾਏ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚਾਰਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਨੇਗੋਸ਼ੀਏਬਲ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 141 ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

30. ਉਪਰੋਕਤ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾ 18 ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ:-

"18. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਲਗਭਗ ਸਰਵਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਨਿਆਇਕ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਾਅਵੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਵਿਕਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਖੁਦ ਕੰਪਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਿਚਲਨ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਾਮਲਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 141 ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਪੈਰਾਮੀਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 141 ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਦਾਅਵੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 141 ਦੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇੱਕ ਨਾਨ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵੀ ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵੇ ਇਹ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਕੀ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਏਗਾ।"

31. ਬੈਂਚ ਨੇ ਹਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ :-

"19. (ਅ) ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਨਾਲ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਧਾਰਾ 141 ਦੀ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ, ਧਾਰਾ 141 ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(ਬ) ਉਪ-ਪੈਰਾ (ਅ) ਵਿੱਚ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੋਣਾ ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਧਾਰਾ 141 ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ ਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੱਥ ਵਜੋਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀ ਕੋਈ ਮਾਨਤਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

(ਸੀ) ਸਵਾਲ (ਅ) ਦਾ ਜਵਾਬ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਨੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਾਂ ਜੌਇੰਟ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਅਹੁਦੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਾਂ ਜੌਇੰਟ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਜੋ ਅਹੁਦਾ ਉਹ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਧਾਰਾ 141 ਅਧੀਨ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਚੈੱਕ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜੋ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 141 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਅਧੀਨ ਆਵੇਗਾ।"

32. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਬੇਬਾਕ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਜਵਾਬੀ ਨੰਬਰ 2 ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਰਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

33. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਖਲ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਨਤੀਜਤਨ, ਅਪੀਲਾਂ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਅੰਕਿਤ ਜ੍ਵਾਨ
(ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ : ਰਾਹੁਲ ਰਾਠੀ, ਐਲ.ਸੀ.ਆਰ.ਏ.)

ਅਪੀਲਾਂ ਖਾਰਜ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate